

Strom důvěry – výkladový slovník, filozoficko-etymologická verze

Tento slovník shrnuje **pojmy**, které se v textech *Stromu důvěry* objevují v technickém, filozofickém nebo netradičním významu.

Každý pojem obsahuje stručný **etymologický původ**, **filozofický rámec** a **význam v kontextu Stromu důvěry**.

Poznámka ke čtení slovníku

Tento výkladový slovník nevykládá pravdu ani neurčuje správné postoje.

*Popisuje pojmy tak, jak jsou používány v rámci projektu **Strom důvěry** – tedy v systému, který pracuje s důvěrou, reputací a odpovědností jako se vztahovými jevy, nikoli jako s autoritativními soudy.*

*Některé pojmy jsou ve slovníku označeny jako **axiomy**.*

Nejde o tvrzení o světě, ale o výchozí předpoklady architektury systému – o body, ze kterých další pojmy a mechanismy vyplývají a které nejsou v rámci projektu dále dokazovány.

*Vedle těchto axiomů vychází slovník z několika **metapředpokladů**, které nepatří k samotným pojmům, ale ovlivňují způsob jejich čtení:*

- systém je chápán jako **nástroj**, nikoli jako autorita,
- hodnocení není rozsudek, ale forma **zpětné vazby**,
- význam nevzniká izolovaně, ale **ve vztazích a kontextech**,
- pluralita výkladů je považována za přirozený stav, nikoli za poruchu,
- odpovědnost je vztahová a časová, nikoli jednorázová a formální.

Tyto metapředpoklady nejsou závazné ani normativní.

Slouží pouze k tomu, aby čtenář rozuměl vnitřní logice pojmů a nebyl nucen je vykládat optikou jiných systémů, pro které nebyly navrženy.

Obsah

Strom důvěry – výkladový slovník, filozoficko-etymologická verze.....	1
Poznámka ke čtení slovníku.....	1
A.....	3
Audit důvěry.....	3
Aschův test konformity.....	3
Autorita z důvěry (axiom).....	3
B.....	3
Bionomie důvěry.....	3
C.....	3
Cirkulace reputace.....	3
D.....	4
Deliberace.....	4
Dimenze reputace.....	4
Druhý termodynamický zákon.....	4
Důvěrová rovnováha (MDR) (axiom).....	4

Důvěrový soud.....	4
E.....	4
Efekt přihlížejícího.....	4
Emergence / emergentní právo.....	4
Entropie / entropie odpovědnosti.....	4
Epistemická architektura (axiom).....	4
Epistemická volba.....	4
Etická rovina.....	4
F.....	4
Fiat realita / fiat měna / fiat zisk.....	4
Filozofie důvěry.....	5
Filtrovní profil (axiom).....	5
Formulář (dotazovací).....	5
Formuláře důvěry.....	5
G.....	5
Grant místo.....	5
H.....	5
Hodnocení jako tvrzení (axiom).....	5
Meta-hodnocení.....	5
Hoflingův experiment.....	5
Hierarchie výpalného.....	5
K.....	5
Kauzální rovina.....	5
Korektiv důvěry.....	5
Kritické myšlení.....	6
L.....	6
Legální zločin.....	6
Loajalita.....	6
M.....	6
Mentální imunita.....	6
MEOTAR (axiom).....	6
Mlčící většina.....	6
Mlčící většina (aktivní) (rozšíření pojmu).....	6
Model důvěrové rovnováhy (MDR).....	6
N.....	6
Nedůvěra (epistemická).....	6
Ne bis in idem.....	6
Neodvratitelnost dopadení (axiom).....	7
O.....	7
Ontologická rovina.....	7
Oportunismus.....	7
P.....	7
Paměť místo cenzury (axiom).....	7
Paralelní interpretační vrstva (axiom).....	7
Pareto-efekt / Pareto-jádro.....	7
Pokora.....	7
Pozornost (konkurenční).....	7
Protisít'.....	7
R.....	7
Registrace jako důsledek.....	7
Reputační korekce.....	8
Reputační paradox.....	8

Reputační síť.....	8
Reputační stopa (axiom).....	8
Rovnováha místo donucení (axiom).....	8
S.....	8
Sociální kredit.....	8
Synkreze.....	8
Systémově-analytický.....	8
T.....	8
Termodynamika společnosti.....	8
Tichá autorita.....	8
Transparentnost.....	8
U.....	9
Únik do bublin.....	9
V.....	9
Váhový profil.....	9
Vícedimenzionální hodnocení (axiom).....	9
Virtuální postava v zastoupení.....	9
Z.....	9
Zrcadlo, ne soud (axiom).....	9
Zpětná vazba.....	9
Zviditelnění plurality (axiom).....	9
Dodatek.....	9

A

Audit důvěry

– z lat. *audire* (slyšet). V přeneseném smyslu otevřeně naslouchání systému sobě samému – veřejná kontrola poctivosti a korekce chyb.

Aschův test konformity

– experiment psychologa Solomona Asche (1951) dokazující, že lidé mění úsudek pod tlakem většiny. V systému důvěry má být prevence proti davovému omylu.

Autorita z důvěry (axiom)

– moc vzniklá reputací, nikoli funkcí. Připomíná Aristotelovu *ethos* – přesvědčivost charakterem.

B

Bionomie důvěry

– z řeckého *bios* (život) a *nomos* (zákon). Zkoumá „životní zákony“ důvěry – jak vzniká, roste a zaniká.

C

Cirkulace reputace

– koloběh důvěry podobný oběhu energie. Důvěra se neztrácí, pouze mění nositele a formy.

D

Deliberace

– z lat. *deliberare* (uvažovat, vážit). Společné rozvažování rozhodců o podstatě sporu.
Ve Stromu důvěry: proces zrání rozhodnutí, ne hlasování.

Dimenze reputace

– jednotlivé osy důvěry (např. etická, odborná, občanská). Uživatel si určuje jejich váhu.

Druhý termodynamický zákon

– fyzikální princip, že každý uzavřený systém směřuje k rostoucí entropii (neuspořádanosti).
Filozoficky: pokud není zpětná vazba (odpovědnost), systém se rozpadá. Strom důvěry působí jako „reverzní entropie“.

Důvěrová rovnováha (MDR) (axiom)

– *fiducia* + *aequilibrium* – stav mezi důvěrou, mocí a odpovědností.
Analogické Aristotelovu „zlatému středu“ – mezi naivitou a cynismem.

Důvěrový soud

– mechanismus obnovy vztahu místo trestu. „Zrcadlo“ místo rozsudku.

E

Efekt přihlížejícího

– sociální jev: čím víc lidí vidí nespravedlnost, tím menší šance, že někdo zasáhne. Strom důvěry rozbíjí tuto pasivitu personalizací odpovědnosti.

Emergence / emergentní právo

– z *emergere* (vynořit se). Samoorganizující vznik práva z chování lidí, nikoli z dekretu státu.
Odpovídá kybernetické a biologické filozofii řádu (von Foerster, Luhmann).

Entropie / entropie odpovědnosti

– z *en* (v) a *tropos* (směr). Míra rozptýlení energie – nebo v přenesení rozptýlení viny.
Strom důvěry snižuje entropii tím, že spojuje činy s jejich původci.

Epistemická architektura (axiom)

– struktura systému, která neurčuje pravdu, ale **podmínky jejího vzniku, čtení a střetu**.
Odděluje data, interpretace a filtry a umožňuje jejich samostatnou existenci.

Epistemická volba

– vědomá volba perspektivy, skrze kterou je informace pozorována.
Otázka se neposouvá od „co je pravda“, ale k „**z jakého vztahového rámce informaci čtu**“.

Etická rovina

– úroveň, kde se rozhodnutí posuzuje podle smyslu a důsledku, ne podle formy.

F

Fiat realita / fiat měna / fiat zisk

– *fiat* (budiž). Realita tvořená příkazem, ne skutkem.
Kritika systémů, které deklarují hodnotu bez podkladu – typicky právní a finanční struktury.

Filozofie důvěry

– navazuje na Spinozu, Aristotela a Teilharda de Chardin: člověk je vztahová bytost, nikoli jednotka.

Filtrační profil (*axiom*)

– dobrovolná sada parametrů určujících, jaké vztahové a reputační rámce uživatel používá při čtení informací.

Filtr není cenzura, ale **epistemický nástroj**.

Formulář (dotazovací)

– nástroj strukturovaného sběru jednotlivých tvrzení.

Umožňuje vyjádření bez nutnosti předchozí registrace.

Identita vzniká jako důsledek vyjádření, ne jako jeho podmínka.

Formuláře důvěry

– nástroj zapojení „mlčící většiny“. Umožňuje vyjádřit postoje anonymně, bez nutnosti debatovat.

G

Grant místo

– princip, že motivace má být pozitivní.

Místo „pokuty za chybu“ systém nabízí „odměnu za korekci“.

H

Hodnocení jako tvrzení (*axiom*)

– každé hodnocení je samo o sobě tvrzením, které nese odpovědnost autora.

Hodnotitel není neutrální pozorovatel – jeho hodnocení vytváří **reputační stopu**.

Axiomatický status:

Neexistuje hodnocení bez odpovědnosti hodnotitele.

Meta-hodnocení

– hodnocení vzorců hodnocení: četnosti, stability, extrémnosti, kontextu a vývoje v čase.

Slouží jako neautoritativní korektiv moci hodnotitelů.

Hoflingův experiment

– studie poslušnosti autorit (1966). Sestry poslušně aplikovaly nebezpečné dávky léku na pokyn „lékaře“.

Ukazuje, proč Strom důvěry odděluje funkci od autority.

Hierarchie výpalného

– ironické označení struktury moci, kde stát vybírá daně bez osobní odpovědnosti – parafráze mafie.

K

Kauzální rovina

– rovina příčin. Kdo má zisk, často nenese vinu – Strom důvěry znovu spojuje příčinu a následek.

Korektiv důvěry

– mentální mechanismus bránící zneužití důvěry – kombinace pokory a kritického myšlení.

Kritické myšlení

– z *krinein* (rozlišovat). Schopnost zkoumat předpoklady, ne potvrzovat názory.

L

Legální zločin

– čin, který je zákonný, ale neetický. Pojem navazuje na Hannah Arendtovou (banalita zla).

Loajalita

– z *loyauté* (věrnost). Ve Stromu důvěry se mění z poslušnosti na spoluodpovědnost.

M

Mentální imunita

– schopnost odolávat manipulaci.

Analogicky k imunitnímu systému těla – vyhodnocuje, co přijmout a co odmítnout.

MEOTAR (*axiom*)

– paralelní interpretační vrstva nad existujícím tokem sdělení.

MEOTAR neřeší pravdivost obsahu ani správnost výkladu; řeší **asymetrii viditelnosti interpretací**. Nezasahuje do autority zdroje a nepřepisuje obsah – znemožňuje pouze skrýt existenci paralelních výkladů.

Ve Stromu důvěry funguje jako **senzor plurality pozornosti**, nikoli jako korektor pravdy.

Axiomatický status:

Existence plurality interpretací je fakt, nikoli názor – a její viditelnost je legitimní bez ohledu na obsah.

Mlčící většina

– lidé, kteří neprojevují názor, ale určují legitimitu. Strom důvěry je zapojuje nepřímo přes formuláře.

Mlčící většina (aktivní) (*rozšíření pojmu*)

– skupina lidí, kteří se neúčastní diskusí, ale jsou ochotni reagovat na jasně formulovaný dotaz.

Ve Stromu důvěry není mlčení chápáno jako absence postoje, ale jako **nevyužitý signál**, který lze aktivovat bez nátlaku.

Model důvěrové rovnováhy (MDR)

– centrální koncept projektu: vztah mezi mírou důvěry, reputací a mocí, udržovaný zpětnou vazbou.

N

Nedůvěra (epistemická)

– záměrná volba kontrastu, nikoli negativní hodnocení.

Slouží ke zvýšení pozornosti a vystavení se cizí perspektivě.

Ne bis in idem

– latinsky „ne dvakrát o téže věci“. Zásada spravedlnosti: nelze trestat dvakrát.

Ve Stromu důvěry: pokud je vina napravena, nemá se opakovat trest.

Neodvratitelnost dopadení (*axiom*)

– princip karmické zpětné vazby: každé jednání zanechává stopu v síti důvěry.

O

Ontologická rovina

– z *ontos* (bytí). Zkoumá, co je „skutečné“, nikoli jen „platné“.

Klíčové pro rozlišení mezi právní a morální realitou.

Oportunismus

– přizpůsobení bez zásad. Opak etického jednání. Strom důvěry měří nejen úspěch, ale motiv.

P

Paměť místo cenzury (*axiom*)

– princip, podle něhož systém neodstraňuje tvrzení, ale uchovává jejich historii, kontext a zpětnou vazbu.

Odpovědnost vzniká z paměti jednání, nikoli z jeho potlačení.

Filozoficky blízké Nietzsche: zapomnění zabíjí zkušenost.

Paralelní interpretační vrstva (*axiom*)

– architektonická vrstva umožňující souběžnou existenci více výkladů téhož obsahu.

Nevnucuje názor, vnucuje existenci plurality.

Neřeší konflikt obsahem, ale strukturou viditelnosti.

Axiomatický status:

Pluralita výkladů není porucha systému, ale jeho přirozený stav.

Pareto-efekt / Pareto-jádro

– z principu Vilfreda Pareta (80/20). Aktivní menšina určuje vývoj celku.

Ve Stromu důvěry: záměrně pracujeme s menšinou, která rezonuje kvalitou, ne kvantitou.

Pokora

– *humilitas* – uzemnění ega.

V systému důvěry působí jako stabilizátor proti sebestřednosti.

Pozornost (konkurenční)

– přirozený proces přesunu zájmu mezi paralelními interpretačními kanály.

Ve Stromu důvěry není pozornost řízena, ale **měřena a zviditelňována**.

Pokles či růst pozornosti není hodnocením obsahu, ale signálem relevance.

Protisít'

– alternativa k centralizované síti moci. Strom důvěry se chová jako distribuovaný imunitní systém společnosti.

R

Registrace jako důsledek

– princip, podle něhož vznik identity následuje po jednání.

Důvěra se váže k činu, nikoli k formálnímu vstupu do systému.

Reputační korekce

– morální vyrovnání tam, kde právo selhalo.

Ne trest, ale obnovení rovnováhy reputace.

Reputační paradox

– čím více institucí sleduje důvěru, tím méně jí v systému zůstává.

Zásada „měřením mizí význam“.

Reputační síť

– síť vztahů mezi lidmi a institucemi, propojená podle důvěry. Základní struktura projektu.

Reputační stopa (*axiom*)

– časová paměť chování, tvrzení, hodnocení a reakcí subjektu.

Zajišťuje kontinuitu odpovědnosti bez nutnosti sankce.

Rovnováha místo donucení (*axiom*)

– přechod od „moci nad“ k „moci s“.

Základní filozofická změna paradigmatu.

S

Sociální kredit

– systém centrálního hodnocení občanů.

Strom důvěry používá opačný přístup – decentralizované, dobrovolné a vícedimenzionální hodnocení.

Synkreze

– z *synkrēsis* (spojení). Schopnost sjednocovat rozpory.

V projektu označuje schopnost integrovat rozdílné názory bez potlačení.

Systémově-analytický

– způsob myšlení, který sleduje vztahy, ne jednotlivosti.

Založen na teorii systémů a kybernetice.

T

Termodynamika společnosti

– metafora převzatá z fyziky.

Důvěra působí jako energie řádu – snižuje společenskou entropii.

Tichá autorita

– forma authority, která působí nikoli silou argumentu, ale absencí viditelných alternativ.

Je narušena nikoli kritikou, ale **zviditelněním plurality**.

Autorita zůstává, přestává však být implicitní.

Transparentnost

– z lat. *transparere* – prosvítat.

Ve Stromu důvěry: možnost nahlédnout proces, ne pouze výsledek.

U

Únik do bublin

– sociální jev digitální doby: uzavření do skupin se stejným názorem.
Strom důvěry se snaží tyto bubliny propojit přes reputační mosty.

V

Váhový profil

– osobní nastavení důležitosti dimenzí reputace.
Připomíná psychologické „hodnotové mapy“.

Vícedimenzionální hodnocení (*axiom*)

– opak centrálního skóre. Každý člověk má různé reputace v různých oblastech.

Virtuální postava v zastoupení

– digitální entita vystupující jménem člověka.
Varování před ztrátou autenticity – proto Strom důvěry klade důraz na osobní vazbu.

Z

Zrcadlo, ne soud (*axiom*)

– princip reflexe místo trestu.
Založen na Jungově a Buberově pojetí vztahu „Já–Ty“.

Zpětná vazba

– *feedback* – návrat informace o důsledcích činů.
Bez ní systém ztrácí stabilitu – podobně jako živý organismus.

Zviditelnění plurality (*axiom*)

– základní operace Stromu důvěry.
Systém neříká, co si myslet – **ukazuje, že se myslí různě.**

Dodatek

Zákon Parkinsonův – úkol roste, aby vyplnil všechen dostupný čas. Připomínka, že systém bez hranic bobtná.

Zákon Greshamův – „špatné peníze vytlačují dobré“ – analogie pro důvěru: levná důvěra vytlačuje poctivou.

Zlatý řez – proporce harmonie, kterou Strom důvěry metaforicky používá jako obraz rovnováhy mezi etikou a efektivitou.

